

Глушич В.В.

ЗАСТОСУВАННЯ АМЕРИКАНСЬКОГО ДОСВІДУ ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ В УКРАЇНІ

У публікації проведено порівняльний аналіз з метою усвідомлення й оцінки американського досвіду щодо становлення й розвитку виховного процесу підлітків в школах Сполучених Штатах Америки та України. Зокрема здійснено аналіз змісту, форм і методів виховання в контексті історичної ретроспективи. Автором охарактеризовано особливості взаємодії сім'ї та школи, форми спілкування батьків із соціальними педагогами і вихователями. Окрім того, значна увага приділяється співпраці школи й родини щодо виховання молодого покоління.

Проаналізовано педагогічно цінні ідеї й досвід середньої та старшої школи США щодо організації виховання підлітків, а саме завдяки створенню широкої мережі організацій, об'єднань, фондів, центрів, бюро, агенцій для виховання підлітків у позанавчальний час, введення до шкільної програми нових предметів і курсів, концепцій та програм.

Ключові слова: *виховання, підлітковий вік, методи і форми навчання, сім'я, середня школа, старша школа.*

Глушич В.В. *Применение американского опыта воспитания молодого поколения в Украине.* В публикации проведен сравнительный анализ с целью осознания и оценки американского опыта становления и развития воспитательного процесса подростков в школах Соединенных Штатах Америки и Украины. В частности осуществлен анализ содержания, форм и методов воспитания в контексте исторической ретроспективы. Автором охарактеризованы особенности взаимодействия семьи и школы, формы общения родителей с социальными педагогами и воспитателями. Кроме того, значительное внимание уделяется сотрудничеству школы и семьи по воспитанию молодого поколения.

Проаналізовані педагогічески цінні ідеї й досвід середньої та старшої школи США по організації виховання підлітків, а саме завдяки створенню широкої мережі організацій, об'єднань, фондів, центрів, бюро, агентств для виховання підлітків во внеучебное время, введення в шкільну програму нових предметів і курсів, концепцій і програм.

Ключевые слова: *воспитание, подростковый возраст, методы и формы обучения, семья, школа, старшая школа.*

Hlushych V.V. The use of the American Experience of Young Generation Education in Ukraine. The publication includes the comparative analysis aimed at understanding and evaluating the American experience of the formation and the development of the educational process of adolescents in the schools of the United States and Ukraine. In particular, the analysis of the content, the forms and the methods of education in the context of historical retrospectives is made.

The author describes the features of the interaction of a family and school, the communication forms of parents with teachers and caregivers. In addition, considerable attention is paid to the cooperation of school and a family in educating the young generation.

Pedagogically valuable ideas and the experience of secondary and high school of the USA on the adolescents education organization are analyzed, namely thanks to the establishment of a wide network of organizations, associations, foundations, centers, bureaus and agencies for adolescents education in extracurricular time; to the implementation of new subjects and courses, concepts and programs to the school curricula.

Keywords: *education, adolescence, methods and forms of education, family, secondary school, high school.*

Постановка проблеми. Сучасний освітній простір в Україні і світі характеризується активною розробкою проблем виховання особистості. Нинішні соціокультурні проблеми в Україні викликані певними суперечностями, серед яких провідне місце посідають міжціннісні дезорієнтації суспільства. Перед батьками, учителями, вихователями постало складне завдання – визначити умови і шляхи реалізації сучасної системи освіти та виховання молоді як найдавнішому соціальному інституті, де формуються моральні, трудові, громадянські, естетичні якості особистості на основі загальнолюдських, національних, сімейних цінностей. Україна переживає докорінну зміну підходів до освіти та соціокультурної політики в цілому. Освіта й виховання переорієнтуються на розвиток особистості, її можливостей і якостей. Культурний і освітній прогрес Української держави передбачає повернення і творчу ретроспективу культурно-педагогічної спадщини, що об’єктивно існує, але і досі відчужена й недостатньо вивчена. Тому важливим є пошук оптимальних шляхів культурного синтезу світового і національного досвіду виховання молоді.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що увага зарубіжних учених зосереджена на проблемах виховання молоді у сім'ї, організації співпраці школи і родини. Педагогічно цінними є праці А. Адлера, Е. Берна, Т. Гордона, Х. Джіннота, Р. Дрейкурса, М. Монтесорі, Б. Скіннера, Ю. Хямяляйнена, Т. Харріса та ін. щодо підготовки молоді до життя в різні періоди розвитку американської культури. Однак проведений аналіз праць науковців засвідчив про те, що незважаючи на значну кількість публікацій і певні досягнення в теорії і практиці виховання молоді, дана проблема продовжує залишатися предметом постійних наукових пошуків.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проведений аналіз засвідчив про те, що застосування американського досвіду виховання молодого покоління в Україні не були предметом окремого дослідження.

Формулювання цілей статті: використання педагогічно цінних ідей та досвіду в національній системі виховання молоді в Україні.

Виклад основного матеріалу. Одним із надійних джерел розбудови національної системи освіти й виховання взагалі може бути історико-педагогічний аналіз його становлення і розвитку в Україні і провідних країнах світу.

Кожна нація має унікальний досвід і сформовані традиції виховання. Зазначимо, що педагогічно цінний досвід у цьому напрямі накопичено у США – країні з найсучаснішими педагогічними концепціями. Виходячи з цього, сьогодні з метою подальшого використання кращих світових надбань в Україні, доцільним є вивчення здобутків американського досвіду проблеми виховання молоді.

За сучасних умов становище молоді в США виглядає найліпшим у порівнянні з іншими країнами світу. Однак і тут молоді притаманні певні проблеми. Права дітей в США почали захищати ще в 1980-х роках. У 1912 році в США була створена федеральна структура «Дитяче Бюро», перед якою були

поставлені завдання захисту інтересів дітей і права яких вона захищає. Нині у США діє система забезпечення благополуччя дитини. У різних штатах США діють різні закони і правила щодо захисту дітей. Відповідно, розрізняються і методи застосування цих законів. Сучасні дослідники спостерігають, зокрема, що в американському суспільстві дається взнаки тенденція демографічної інфільтрації, яка виявляється в тому, що діти поступово набувають ознак дорослих, дорослі ж намагаються стати більш юними.

Дослідження проблеми теорії та практики виховання дітей у сім'ї представлено у працях учених з різних наукових галузей: методології історії педагогіки та історії соціальної педагогіки (О. Адаменко, Л. Березівська, Л. Ваховський, Н. Гупан, О. Сухомлинська, С. Харченко); соціології сім'ї (А. Антонов, С. Голод, М. Мацьковський, Ю. Семенов, А. Харчев, О. Черніков та інші); етнографії сім'ї (Х. Вовк, М. Мід, В. Наулко та інші); психології сім'ї (В. Дружинін, Е. Ейдемільер, Е. Еріксон та ін.); праці з історії сім'ї, шлюбу та її функцій (Т. Антонюк, М. Грушевський, В. Зацепін, М. Костомаров та ін.).

Проведений науково-педагогічний пошук дозволив визначити перспективи використання педагогічно цінних ідей та передового досвіду організації виховної роботи у середніх школах США на сучасному етапі розвитку української педагогічної думки.

Варто зазначити, що окремі здобутки середньої і старшої шкіл США щодо організації виховання підлітків уже знаходять своє широке використання в Україні. Наприклад, це розробка концепції громадянського виховання та його нормативно-правової бази. Зокрема, на основі теоретичних розробок американських педагогів визначено, що в громадянському вихованні особливого значення набуває особистісно-зорієнтований підхід, коли в центрі освітньо-виховного процесу стоять інтереси дитини, її потреби та можливості, права окремого індивіда, його суверенітет. Окрім цього, визначено ієрархію ціннісних підходів: людина (особистість) – народ (культура, історія, освіта) – держава (суспільство). На сучасному етапі розвитку української педагогічної

думки ця ієрархія лежить в основі реалізації перспективної й демократичної моделі виховання в дусі громадянськості. При цьому співвідношення особистісних і ситуативних факторів розглядається як співвідношення особистісних якостей й об'єктивних вимог діяльності.

Також встановлено, що в основу розробки концепції громадянського виховання було покладено системний підхід, який передбачає розгляд цілісного багаторівневого, ієрархічного, взаємозалежного, детермінованого відкритого процесу в його постійному розвитку й саморозвитку. В умовах прогресуючої спеціалізації освіти та формуванні комунікаційних перешкод (бар'єрів) між людьми системний підхід виступає основою організації й упровадження в практику такого всеохоплюючого феномена, як громадянське виховання в США. Формальні сторони громадянського виховання США здебільшого аналогічні до української педагогіки. Так, в американських школах, як і в українських, існує набір правил поведінки учнів, учителів, адміністрації (правила внутрішнього розпорядку, локальні моральні кодекси, в основу яких покладені такі фактори, як «правопорядок» і «належна процедура»).

Також у сучасній педагогічній практиці українських шкіл популярним стало використання «активних» форм та методів громадянського виховання на основі досвіду роботи педагогів США. Але разом із тим потребують подальшого удосконалення програми та зміст суспільних дисциплін. Зокрема, вивчення досвіду роботи американських середніх шкіл переконало, що ефективним є включення до змісту суспільних дисциплін таких компонентів, як аналіз проблем місцевої громадськості і стратегічних рекомендацій місцевих посадовців, відвідування урядових закладів, місцевих судів, державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування тощо. Окрім цього, доцільно проводити серед учнів просвітницьку роботу з приводу важливості голосування й участі в демократичному процесі, інформувати про поточні політичні події, надавати інформацію про особливості функціонування уряду та державних органів влади.

Педагогічно цінним є досвід роботи американських шкіл з приводу навчання підлітків правильному формулюванню та написанню офіційних документів, зокрема письмових звернень учнів до посадових осіб із важливих для них питань.

Цінними для вітчизняної педагогічної теорії та практики є визначені американськими дослідниками (Susan Black, Charles Haynes, Thomas Lickona, В. Edward McClellan, Kevin Ryan, Esther F. Schaeffer, Edward Wynne) критерії морального виховання молодого покоління: залучення громадськості до справи виховання особистості, розробка стратегії морального виховання, чіткість у визначенні цільових якостей (із цією метою рекомендується проводити спільні збори батьків, учителів, представників громадськості), взаємозв'язок із навчальним матеріалом, навчання на прикладі і досвіді, оцінка зроблених кроків, приклад батьків, підготовка та вдосконалення кадрів, активна діяльність учнів, підтримка програми (фінансування, допомога координаторам, навчання, система контактів між учителями, які впроваджують програму).

Цікавим із педагогічного погляду є досвід США щодо створення та функціонування широкої мережі соціальних служб для дітей та молоді. В Україні цей досвід частково впроваджується в середніх школах, але деякі аспекти щодо змісту, форм та методів діяльності зазначених служб потребують подальшої розробки та вдосконалення.

Так, додаткового вивчення заслуговує діяльність спеціальних установ соціальної допомоги в США, які безкоштовно надають дітям із малозабезпечених сімей низку послуг: організація соціальних груп професійного навчання для батьків; забезпечення допомоги в працевлаштуванні; створення при міських центрах здоров'я служб для незаміжніх матерів; створення і підтримка служб захисту дітей, які зазнають насильства, тощо.

Треба наголосити, що соціальна робота з неповнолітніми правопорушниками і підлітками «групи ризику» в Америці будується на основі

цілої низки програм: базових програм поліції; базових програм судів у справах неповнолітніх; базових програм шкіл. Також цікавим для вивчення є досвід запровадження в державних службах соціальної допомоги посад консультантів, які вислуховують, дають поради, забезпечують необхідними ресурсами; адвокатів, що представляють інтереси підлітків; фахівців, які надають психотерапевтичну допомогу молодому поколінню.

У ході науково-педагогічного пошуку з'ясовано, що серед педагогічно цінних аспектів організації шкільного виховання американських підлітків, які ще не знайшли свого впровадження в практику роботи вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладів, можна виділити: створення широкої мережі організацій, об'єднань, фондів, центрів, бюро, агенцій, що активно займаються питаннями виховання підлітків у позанавчальний час. Зокрема це «Партнерство для виховання характеру» (Partnership for Character Education), Центр громадянської освіти (Centre for Civic Education), організації «Право вулиці» («Street law») «Краще життя» (Foundation for a Better Life) та «Встигнути» (Close up), національна освітня асоціація (National Education Association), Американська федерація вчителів (AFT).

Так, «Партнерство для виховання характеру» (Partnership for Character Education) є об'єднанням громадських організацій і приватних осіб із метою сприяння ефективності освіти та виховання. Ці громадські організації заохочують середні та старші школи до створення освітніх умов, що сприяють розвитку етичних, відповідальних та дбайливих молодих людей. Організація співпрацює зі школами, районами, допомагаючи їм дійти спільної згоди щодо найкращого задоволення освітніх та виховних потреб. Окрім цього, «Партнерство для виховання характеру» створює свої національні школи Character Awards program, а також надає звичайним школам спеціальні гранти для продовження своєї освітньо-виховної програми і для налагодження зв'язку з іншими школами [1].

Досвід роботи організації «Право вулиці» («Street law») переконує в ефективності впровадження в навчально-виховний процес середніх шкіл їхніх методик щодо громадянського, патріотичного та правового виховання підлітків [2].

Цінним з педагогічного погляду є вивчення та узагальнення досвіду діяльності некомерційної організації «Краще життя» («Foundation for a Better Life»), основою роботи якої є створення соціальної реклами з метою пропаганди серед учнівської молоді таких моральних якостей, як чесність, турбота, оптимізм, любов до праці, допомога іншим тощо. Реклама будується на принципах прикладів із життя окремих людей, які керуються високими моральними цінностями. Учням систематично подається думка про те, що кожен окремо не може нічого змінити, але об'єднавшись можна зробити світ набагато добрішим та кращим [3].

Особливо цікавими для теорії та практики України є програми морального виховання американських школярів, адже вплив освітньо-виховних ідей філософії освіти США, особливо в період сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів, на вітчизняну педагогічну теорію та практику важко переоцінити.

Педагогічно цінним є вивчення досвіду американських педагогів щодо впровадження в навчально-виховний процес середніх та старших шкіл концепції співпраці (необхідно навчити молоде покоління вмінню співпрацювати з метою збереження суспільства), полікультурного виховання та «виховання характеру» (зазначена концепція спрямована на прищеплення американським підліткам таких моральних цінностей, як: свобода, демократія, права людини, толерантність (расова і національна), повага (як до себе, так і до інших), турбота, відповідальність, довіра, стриманість, гуманність, гідність, справедливість).

Одним із головних пріоритетів шкільного виховання повинно стати створення умов, які сприяють повноцінному розвитку кожної окремої дитини.

Для цього виховний процес в американських школах спрямований на особистість школяра, формування його моральної свідомості, моральних цінностей, що проявляються в його поведінці.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У результаті проведеного науково-педагогічного пошуку можна зробити висновок, що низка аспектів виховання молоді у США знаходить своє практичне використання в сучасній українській загальноосвітній школі. Але, поряд із цим, встановлено ряд цікавих форм, методів та засобів виховного впливу, які донині не знайшли свого впровадження у вітчизняній виховній системі та заслуговують на додаткове вивчення, переосмислення та подальше творче використання в сучасній середній школі України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Character Education Partnership's State School of Character Awards Program, Massachusetts Department of Education press release dated September 22, 2007. – Accessed November 19, 2007.
2. Simon S.B., Howe L.W., & Kirschenbaum H. Values Clarification: a Handbook of Strategies for Teachers and Students. – New York: Hart Publishing Company, 1987. – 400 p.
3. The Foundation for a Better Life. – [Electronic resource: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Foundation_for_a_Better_Life].